

28.2.2006

2606/4/04

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Esittelijäneuvos Lea Haapkylä

SUOMEN ASUMISPERUSTEISEN SOSIAALITURVAN SOVELTAMINEN

1

KANTELU

Kantelija pyysi 14.9.2004 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan Kansaneläkelaitoksen menettelyä Suomen asumisperusteisen sosiaaliturvan soveltamista koskevassa asiassa.

Kantelukirjoituksesta ja sen liitteistä sekä tänne hankituista asiakirjoista ilmenee, että kantelija allekirjoitti 23.4.2004 työvoimatoimistossa sopimuksen työharjoittelusta Espanjassa ajanjaksolle 1.9.2004–4.6.2005. Hän kertoi asioineensa samanaikaisesti Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistossa tarkoituksenaan selvittää, onko hänellä mahdollisuuksia saada työmarkkinatukea kyseistä työharjoittelua varten. Hän jätti 4.5.2004 Kansaneläkelaitokselle työmarkkinatukihakemuksen, johon oli kohtaan "tiedot työttömyyttä edeltäneeltä ajalta" merkitty: "kotiäitinä Saksassa". Kansaneläkelaitos ryhtyi selvittämään kantelijan ulkomailla oleskelun kestoa.

Kantelija kertoi varmistaneensa heinäkuussa 2004 paikallistoimiston johtajalta sen, että edellytykset etuuden saamiselle ovat olemassa ja antoi samalla toimistolle tulevan osoitteensa Espanjassa. Kantelijan saatua Kansaneläkelaitokselta postitse eurooppalaisen sairaanhoitokortin ja elokuussa 2004 vielä tiedon siitä, että asia on kunnossa, hän lähti Espanjaan työharjoitteluun.

Kantelija sai kuitenkin 3.9.2004 Kansaneläkelaitokselta päätöksen, jonka mukaan häneen ei sovelleta Suomen asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä 1.6.2002–1.4.2004 välisenä aikana, koska hän on oleskellut kyseisenä aikana ulkomailla (Saksa) ja 13.9.2004 annetun toisen päätöksen, jonka mukaan häneen ei sovelleta Suomen asumisperusteista sosiaaliturvaa myöskään 1.4.2004 alkaen, koska hän ei ollut asunut Suomessa vähintään yhtä vuotta ulkomailta (Saksa) paluun jälkeen.

Kantelijan näkemyksen mukaan Kansaneläkelaitoksen paikallistoimiston antamat ohjeet ja neuvot ennen Espanjan työharjoittelujaksolle lähtöä olivat ristiriidassa hänen syyskuussa 2004 saamiensa päätösten kanssa. Hän arvosteli myös sitä, että päätösten antaminen kesti kauan.

Hän pyysi oikeusasiamiestä tutkimaan, onko Kansaneläkelaitos toiminut hyvän hallintotavan mukaisesti. Hän tiedusteli myös, onko Kansaneläkelaitoksella korvaamisvelvollisuutta asiassa.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Etuuspäätökset

Asiakirjoista ilmenee, että Kansaneläkelaitos katsoi 3.9.2004 antamassaan päätöksessä, että kantelijaan ei sovelleta Suomen asumisperusteista sosiaaliturvaa 1.6.2002–1.4.2004, koska hän on oleskellut 1.6.2002 alkaen ulkomailla (Saksa). Kansaneläkelaitoksen 13.9.2004 antamassa päätöksessä todettiin, että kantelija ilmoitti oleskelevansa 1.4.2004 alkaen Suomessa. Päätöksen mukaan häneen ei sovelleta sanotusta ajankohdasta alkaen Suomen asumisperusteista sosiaaliturvalainsäädäntöä, koska hänen ei voitu katsoa asuneen Suomessa vakinaisesti, vaan oleskelua täällä oli pidettävä tilapäisenä seuraavista syistä: Kantelija palasi 1.4.2004 Suomeen Saksasta ja aloitti 1.9.2004 työharjoittelun Espanjassa.

Saadun tiedon mukaan kantelija ei ole valittanut näistä päätöksistä tarkastuslautakuntaan, joten ne ovat tulleet lainvoimaisiksi. Suomen asumisperusteista sosiaaliturvaa koskevista päätöksistä totean, että oikeusasiamies ei voi puuttua siihen, miten Kansaneläkelaitos on käyttänyt sille lain mukaan kuuluvaa harkintavaltaa, jos harkintavaltaa ei ole ylitetty tai käytetty väärin. Oikeusasiamies ei voi myöskään muuttaa tai kumota Kansaneläkelaitoksen ratkaisuja. Katson, että Kansaneläkelaitos on antanut sanotut päätökset sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan rajoissa.

3.2

Hyvä hallinto

Kansaneläkelaitoksen menettelystä ja hyvän hallintotavan vaatimuksista totean seuraavan.

Perustuslain 21 §:ssä turvataan jokaiselle oikeus hyvään hallintoon. Siihen kuuluu muun muassa palveluperiaatteen noudattaminen ja oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä. Myös uusi hallintolaki (434/03), joka tuli voimaan 1.1.2004, lähtee siitä, että asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti (7 §). Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa myös annettava asiakkaalleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin (8 §). Hallintolain 23 §:n mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä.

Kantelija jätti työmarkkinatukihakemuksen paikallistoimistoon 4.5.2004. Ennen työmarkkinatukipäätöksen antamista Kansaneläkelaitoksen tuli ratkaista hänen oikeutensa Suomen asumisperusteiseen sosiaaliturvaan. Tältä osin asiassa annettiin päätökset 3.9.2004 ja 13.9.2004 eli noin neljä kuukautta myöhemmin. Salpausselän vakuutuspiirin vastineessa todetaan, että

viivästyminen aiheutui osittain siitä, että kantelija ei ollut riittävän selvästi ilmoittanut oleskelleensa Saksassa vuodesta 2002 alkaen ja että häntä ei tavoitettu lisäselvityksen saamiseksi. Totean kuitenkin saman kuin Kansaneläkelaitos lausunnossaan: Paikallistoimistolla oli viimeistään kesäkuun puolivälissä käytettävissään sellaiset tiedot, joiden perusteella oli ilmeistä, että kantelijaa ei voitu soveltaa Suomen asumisperusteista sosiaaliturvaa eikä hänellä siten ollut oikeutta työmarkkinatukeen. Tämän jälkeen kesti vielä kolme kuukautta, ennen kuin vakuuttamisasiassa annettiin päätös. Olen samaa mieltä Kansaneläkelaitoksen kanssa myös siitä, että käsittelyaikaa on pidettävä liian pitkänä senkin takia, että ratkaisusta riippuva etuushakemus (työmarkkinatuki) oli vireillä. Kansaneläkelaitoksen ei olisi mielestäni myöskään tullut antaa kantelijalle eurooppalaista sairaanhoitokorttia heinäkuussa 2004, koska sosiaaliturvan piiriin kuulumista koskeva asia oli kesken. Kansaneläkelaitoksen menettelyä asiassa ei ole näkemykseni mukaan kaikilta osin pidettävä hyvän hallintotavan mukaisena.

Mitä tulee siihen, että kantelijalle sanottiin paikallistoimistossa vielä elokuun puolivälissä 2004 asian olevan kunnossa, tarkoitettiin sillä paikallistoimiston ja Salpausselän vakuutuspiirin selvitysten mukaan sitä, että tarvittavat asiakirjat olivat Kansaneläkelaitoksen Lahden toimistossa annettavaa päätöstä silmällä pitäen kunnossa. Kantelija puolestaan oli ymmärtänyt asian siten, ettei etuuden myöntämiselle ollut estettä. Asiassa onkin näkemykseni mukaan tapahtunut tältä osin väärinkäsitys.

Kansaneläkelaitoksen mahdollisesta korvausvelvollisuudesta totean, että oikeusasiamiehen toimivaltaan ei kuulu ottaa kantaa vahingonkorvauskysymyksiin.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsitykset hyvän hallintotavan vastaisesta menettelystä Kansaneläkelaitoksen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän Kansaneläkelaitokselle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Kirjeen liitteet palautetaan ohessa.